

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

VALORACIÓ D'UNA EXPERIÈNCIA DE PARTICIPACIÓ ESTUDIANTIL A LA UNIVERSITAT

**Aspectes forts i febles de l'experiència dels delegats i delegades dels grups classe
(2010-2014) a la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona**

- Gómez Serra, Miquel
Universitat de Barcelona
Departament de Teoria i Història de l'Educació, Facultat de Pedagogia
Passeig de la Vall d'Hebron, 171; 08035 Barcelona, Catalunya - Espanya
mgomez@ub.edu
- Cortés Izquierdo, Ferran
Universitat de Barcelona
Departament de Treball Social i Serveis Socials, Facultat de Pedagogia
Passeig de la Vall d'Hebron, 171; 08035 Barcelona, Catalunya - Espanya
fcortes@ub.edu
- Escofet Roig, Anna M
Universitat de Barcelona
Departament de Teoria i Història de l'Educació, Facultat de Pedagogia
Passeig de la Vall d'Hebron, 171; 08035 Barcelona, Catalunya - Espanya
annaescofet@ub.edu
- Forés Miravalles, Anna
Universitat de Barcelona
Departament de Didàctica i Organització Educativa, Facultat de Pedagogia
Passeig de la Vall d'Hebron, 171; 08035 Barcelona, Catalunya - Espanya
annafores@ub.edu

1. **RESUM:** En aquesta comunicació es fa una valoració de l'experiència dels delegats dels grups classe de la Facultat de Pedagogia de la UB. Aquest projecte va iniciar-se el curs 2010-2011 i ja compta amb una trajectòria acumulada de quatre cursos acadèmics. En una ocasió anterior valoràvem les ràtios de cobertura i el seu impacte en la participació en els òrgans de representació, ara explorarem quines han estat les fortaleeses i les febleses principals d'aquesta experiència.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

- 2. ABSTRACT:** In this communication we describe an experience of the Faculty of Pedagogy (University of Barcelona) about the implementation of the figure of the class-group delegates. This experience started in the course 2010-2011, so now we have four year of experience trying to stimulate the participation of the university students in the institutional representation mechanisms and to increment the dynamics that affect their daily university life. Before now, we have evaluated the cover ratios, and its impact about students participation in university institutional representation mechanisms. Now we want to analyze the pros and the cons of the project.
- 3. PARAULES CLAU:** Participació, Estudiants, Universitat, Espai Europeu Educació Superior, Representativitat, Responsabilitat / **KEYWORDS** Participation, Students, University, European Higher Education Area, Representativeness, Responsibility.
- 4. DESENVOLUPAMENT:**

a) Objectius

Amb aquesta comunicació pretenem, bàsicament, aconseguir els quatre objectius següents:

- 1) Donar a conèixer una experiència concreta de participació dels estudiants de la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona en la regulació dels processos de participació i representació.
- 2) Valorar el grau actual de participació dels estudiants de la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona en els processos i els òrgans de representació institucional.
- 3) Explorar les fortaleces i les febleses d'aquesta experiència de participació estudiantil.
- 4) Cercar estratègies per potenciar els aspectes positius d'aquesta experiència.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

b) Descripció del treball

En aquesta comunicació es presenta una experiència de la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona (UB), el projecte de desplegament de la figura de les delegades i delegats dels grups classe, iniciat durant el segon semestre del curs 2010-2011. Aquest projecte vol incentivar i potenciar la participació dels estudiants universitaris tant en els òrgans de representació institucional, com també en els processos i dinàmiques que afecten la seva vida universitària quotidiana.

Tal com afirmàvem en un treball anterior (Gómez i altres, 2012), aquesta iniciativa es relaciona de forma directa amb el procés de creació de l'Espai Europeu d'Educació Superior, ja que aquest procés –popularment conegut com a Pla Bolonya- implica un increment de la participació dels estudiants, no únicament en els seus processos d'ensenyament-aprenentatge, sinó també en la gestió i en la vida institucional de les universitats.

Si prenem com a referència les tipologies de participació que han elaborat els professors Jaume Trilla i Anna Novella (2001), podem considerar que l'experiència de participació que presentem en aquesta comunicació podria classificar-se com *participació projectiva* segons les modalitats genèriques de participació, com *participació en la política i gestió universitària* segons el seu objecte i com *participació institucional* segons la via de participació.

Respecte a les modalitats genèriques de participació (simple, consultiva, projectiva i metaparticipació), és interessant conèixer els resultats d'un estudi realitzat per J. M. Cifre, A. Tey, M. Martínez i L. Campo (2010) sobre l'opinió dels estudiants al voltant de l'estat de la participació a la universitat (i citat a Trilla et al. 2010).

Així, pel que fa a la *participació projectiva*, els estudiants universitaris: “(...) manifiestan cierta preocupación, pues no perciben un interés real y claro por parte de la institución a la hora de que los estudiantes participen de una manera proyectiva. Señalan que la universidad

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

acude a los estudiantes por cuestiones meramente académicas, y se olvida de ellos cuando de lo que se trata es de dialogar y tomar decisiones sobre otras cuestiones que son fundamentales. Parece como si la universidad no estuviera dispuesta a correr el riesgo de recibir críticas desde dentro, ni a llevar a cabo un análisis serio y profundo sobre su funcionamiento en el que pudieran participar los representantes de estudiantes. Esta parece ser la principal razón por la que, según los estudiantes, la universidad no fomenta en exceso la participación proyectiva. Los estudiantes consideran que ésta realidad desmotiva, y por mucho que en un principio sientan cierto compromiso con la universidad, a la larga acaba haciendo mella en su participación.” (Trilla et al. 2010: 23).

Sens dubte si aquesta és la situació, o si més no la percepció que en tenen els estudiants, calen polítiques proactives per part de les universitats per tal de corregir aquesta realitat.

Tal com ja s'ha dit anteriorment, aquesta experiència va iniciar-se el curs 2010-2011 i ja permet fer-ne una primera lectura valorativa, tant pel que fa al seu propi desenvolupament, especialment pel que fa a l'evolució de les ràtios de cobertura al llarg d'aquests quatre cursos, com pel que referència a les principals fortaleeses i febleses observades al llarg del seu procés d'implementació.

Aquest projecte pretén impulsar una xarxa de delegades i delegats dels grups classe i entre les seves finalitats principals en destacaríem les dues següents: millorar les relacions i la comunicació entre la direcció del centre i els estudiants, així com també entre aquests i el conjunt del professorat i bastir una xarxa de participació i d'organització de base, associada al nivell més elemental d'organització de la vida universitària estudiantil (els grups classe).

El primer reglament és de l'any 2010 i en ell ja es definien les tres funcions principals de les delegades i delegats dels grups classe:

- a. Representar i ser l'interlocutor/a del grup classe davant del professorat, caps d'estudi o deganat per qualsevol tema que afecti al grup o a una part significativa d'aquest.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

- b. Vehicular suggeriments, propostes, queixes que els estudiants del grup classe vulguin fer arribar al professorat, caps d'estudi o deganat per qualsevol tema que afecti al grup o a una part significativa d'aquest.
- c. Ser un element de dinamització del grup classe pel que fa a activitats culturals, moviments participatius, actes de graduació, programes d'acollida per als nous estudiants, etc

En paral·lel a la institucionalització de la figura del delegat, durant el curs 2010-11 també es va constituir el Consell de l'Estudiantat, un espai de treball conjunt entre els delegats i els representats d'estudiants dels òrgans de govern (Consells Estudis, Junta de Facultat i Claustre) amb l'equip deganal i els caps d'estudis, amb les següents funcions:

- a. Conèixer, coordinar, transmetre, impulsar i dinamitzar les iniciatives, els suggeriments i les propostes, i denunciar i defensar problemes i conflictes del col·lectiu d'alumnat envers els organismes pertinents.
- b. Transmetre les informacions útils per a un desenvolupament més òptim de la vida universitària als col·lectius que representen.
- c. Participar, cooperar i intervenir en el que pertorqui en els processos d'avaluació del professorat.
- d. Representar l'estudiantat en les diferents comissions.

La implementació de la figura del delegat a la Facultat

La primera elecció de delegats va tenir lloc lloc a l'inici del segon semestre del curs 2010-2011 (en concret, el mes de febrer de 2011), i al llarg del mes d'octubre a partir del curs 2011-2012.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

	Total Grups Classe	Grups Classe Amb Delegat/da	Grau de Cobertura
2010-2011	53	22	63%
2011-2012	36	33	92%
2012-2013	43	28	65%
2013-2014	43	30	70%

Resultats cobertura de delegades i delegats període 2010-2014. Dades agregades per centre

Els resultats obtinguts pel que fa a la cobertura de delegades i delegats són globalment satisfactoris, encara que existeixen algunes diferències significatives entre els diversos ensenyaments de la Facultat (Educació social, Pedagogia i Treball social) i, especialment, en funció del curs en que es troben els estudiants (en aquest cas, no ens referim al curs acadèmic, sinó al curs de la carrera), ja que hi ha una major cobertura a primer i segon cursos i una cobertura decreixent a partir de tercer curs.

A continuació es mostren les taules referents als quatre cursos acadèmics segons els graus de referència i on pot observar-se el total de grups classe de cada ensenyament, el total de grups classe amb delegat/da i el grau de cobertura aconseguit, tant pel que fa a cada ensenyament en particular com al conjunt del centre.

	Total Grups Classe	Grups Classe Amb Delegat/da	Grau de Cobertura
Educació social	9	8	89%
Pedagogia	14	8	57%
Treball social	12	6	50%
Total Facultat	35	22	63%

Resultats curs 2010-2011 pel que fa a la cobertura de delegades i delegats en els diversos ensenyaments de la Facultat de Pedagogia

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

	Total Grups Classe	Grups Classe Amb Delegat/da	Grau de Cobertura
Educació social	9	9	100%
Pedagogia	15	13	87%
Treball social	12	11	92%
Total Facultat	36	33	92%

Resultats curs 2011-2012 pel que fa a la cobertura de delegades i delegats en els diversos ensenyaments de la Facultat de Pedagogia

	Total Grups Classe	Grups Classe Amb Delegat/da	Grau de Cobertura
Educació social	12	9	75%
Pedagogia	15	9	60%
Treball social	16	10	63%
Total Facultat	43	28	65%

Resultats curs 2012-2013 pel que fa a la cobertura de delegades i delegats en els diversos ensenyaments de la Facultat de Pedagogia

	Total Grups Classe	Grups Classe Amb Delegat/da	Grau de Cobertura
Educació social	12	8	67%
Pedagogia	15	13	87%
Treball social	16	9	56%
Total Facultat	43	30	70%

Resultats curs 2013-2014 pel que fa a la cobertura de delegades i delegats en els diversos ensenyaments de la Facultat de Pedagogia

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

A continuació es presenta una taula on es resumeixen aquests resultats. En aquesta taula es poden observar els graus de cobertura aconseguits en els tres ensenyaments i en el conjunt del centre durant els quatre cursos acadèmics de referència: 2010-2011, 2011-2012, 2012-2013 i 2013-2014.

	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014
Educació social	89%	100%	75%	67%
Pedagogia	57%	87%	60%	87%
Treball social	50%	92%	63%	56%
Total Facultat	63%	92%	65%	70%

Resultats cobertura de delegades i delegats període 2010-2014. Dades segons ensenyaments i per centre

Es fa difícil observar una tendència clara, tant a nivell dels diversos ensenyaments com de les dades agregades pel conjunt del centre. El primer curs acadèmic s'obtenen uns resultats discrets, mentre que és en el segon curs de l'experiència en el què s'obtenen els millors resultats tant a nivell de centre com de cada ensenyament en particular. En els dos darrers cursos la tendència és irregular, ja que en dos ensenyaments (Educació social i Treball social) el grau de cobertura minva lleugerament, mentre que en el tercer (Pedagogia) s'incrementa de forma notable el darrer curs.

Una tendència que sí pot observar-se amb claredat és que el grau de cobertura és significativament més alt en els dos primers anys dels estudis que no pas en els dos darrers anys. És a dir, independentment de les dades globals de cada curs acadèmic, sí que hi ha una tendència clara i constant pel que fa al nivell de participació segons si es tracta d'estudiants de primer i segons curs o de tercer i quart curs.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

	1er curs	2on curs	3er curs	4art curs	Total Ens.
Educació social	100 %	67%	100%	0%	67%
Pedagogia	100%	100 %	100%	33%	87%
Treball social	100%	75%	25%	25%	56%
Total Facultat	100%	82%	73%	20%	70%

Resultats grau de cobertura delegats curs 2013-14 per ensenyament i curs

Evidentment el grau de cobertura és força més elevat en els dos primers cursos de cada ensenyament, especialment a 1er que és del 100 %, mentre que a partir de tercer decreix de forma visible i a 4art només es manté mínimament per alguna estudiant habitualment també membre del consell d'estudis. Aquest fet pot explicar-se per diverses raons, algunes associades al cansament i desmotivació dels estudiants a mesura que avancen en els seus itineraris, d'altres associats a l'estructura interna dels plans d'estudi, ja que al llarg de tercer i quart curs hi ha un grau alt d'optativitat, es realitzen les pràctiques externes i, a quart, s'ha de redactar el treball de Fi de Grau. Tots aquests elements fan que la cohesió dels grups perdi intensitat, baixi la presencialitat a les aules i els estudiants tinguin una preocupació important pel que fa a la realització del Treball de Fi de Grau.

c) Resultats i/o conclusions

A continuació, assenyalarem alguns dels punts forts i febles principals del projecte de desplegament de la figura de les delegades i delegats dels grups classe que presentem. Entre els punts forts cal destacar:

- Facilitar la relació i la comunicació entre estudiants, professorat i direccions ensenyaments i centre
- Generar complicitats entre estudiants i centre
- Facilitar la transmissió directa i fiable d'informació (sense pèrdues, alteracions ni intoxicacions).

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

I entre els possibles punts febles hem d'apuntar els següents:

- Generar un espai en el què sols s'amplifiquen les queixes i els aspectes negatius, sense propostes ni alternatives (sac de gemecs), no ens podem quedar en aquesta fase, cal anar més enllà generant un espai que sigui generador de crítiques constructives amb propostes i en el què es proposin alternatives viables.
- Incapacitat o lentitud per part dels òrgans de direcció de donar resposta efectiva a les necessitats i demandes dels estudiants, si això fos així podria generar insatisfacció i frustració amb la consegüent desacreditació del Consell i dels mateixos òrgans de direcció.
- Feble estabilitat en els estudiants que formen part d'aquesta xarxa; es fa difícil mantenir al capital acumulat al llarg dels cursos. La no estabilitat dels delegats fa que calgui començar de nou cada curs pel que fa a la informació inicial sobre quines són les seves funcions i quins són els mecanismes de funcionament del centre.
- Pèrdua de cobertura a mesura que s'avança en el grau. Els cursos superiors (tercer i quart) tenen una menor presència de delegades i delegats en els grups classe, essent aquest fet especialment evident a quart curs). Evidentment, existeixen diversos factors que ajuden a entendre el per què d'aquest procés, la majoria relacionades amb aspectes d'organització acadèmica interna dels estudis (principalment una menor presència física en les aules, ja que es durant aquests cursos que es fan les pràctiques externes i els treball de fi de grau).

En aquest sentit, cal insistir en la força que aquesta experiència té pel que fa a potenciar els sistemes i els mecanismes de transmissió d'informació institucional, de manera que mantenint el sentit crític dels estudiants i la disparitat d'interessos entre ells i el centre, aquests coneguin la complexitat de la universitat i tinguin accés a tota la informació que existeix al voltant de qualsevol presa de decisions.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

Sembla clar que el Consell de l'Estudiantat que des del 2011 s'ha convocat tres o quatre vegades cada curs, ha facilitat la fluïdesa de la comunicació entre els estudiants i els representants institucionals. També en algunes ocasions ha permès construir una resposta compartida a una situació conflictiva¹, encara que en ocasions ens hem de conformar en que coneguim el per què de determinades situacions i decisions, sense que això signifiqui estar-hi d'acord.

Cal valorar també en quina mesura el Consell de l'Estudiantat ha estat útil per potenciar el paper del delegat de classe, la relació entre ells i la seva implicació en la vida de la Facultat. En el marc del consell hem procurat iniciar processos de reflexió entorn de quina és la tasca del delegat i com podem donar suport des del Consell. En aquesta línia, durant el curs 2012-13, vam organitzar tres tallers per a potenciar les seves habilitats de dinamització de grups, mediació de conflictes i l'impuls de projectes prioritàriament destinats als delegats però també oberts a tots els estudiants. La valoració dels participants en els tallers va ser molt positiva però, paradoxalment, la majoria d'aquests no eren delegats.

D'altra banda, en el marc del Consell també hem procurat estimular la implicació dels representants dels estudiants en la millora de l'acollida dels estudiants nouvinguts i valorar la possibilitat d'impulsar un projecte de tutoria entre iguals en el que estudiants de 3er o 4art fessin un acompanyament a estudiants de 1er. En general, totes les qüestions plantejades tenen bona acollida però hi ha poca continuïtat en la participació dels membres del consell i no s'acaba de constituir un nucli d'estudiants implicats en el projecte que permeti fer avançar aquestes idees.

Així mateix, caldrà pensar estratègies per reforçar els aspectes positius abans esmentats i per afeblir els aspectes negatius comentats. A destacar que ens sembla clau potenciar el paper dels caps d'estudis en el projecte i consolidar la constitució d'un grup d'estudiants que es comprometin en el desenvolupament d'alguna de les propostes que sorgeixen del

¹ Per exemple en el marc d'aquest espai, en el curs 2011-12 els delegates van participar en l'elaboració de la proposta d'organització del procés de reavaluació i, en el curs 2013-14 estem debatent quin ha de ser l'ús i les funcions del local d'estudiants.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

consell. En aquests moments tenim centrades les nostres esperances en aconseguir implicar els delegats en l'organització del procés d'acollida de nous estudiants el curs 2014-15.

D'altra banda, cal tenir en compte, que en el proper 2014-15 es constituirà la Facultat d'Educació per unió de la nostra Facultat amb la de Formació del Professorat, i que, per tant, tenim el repte d'estendre l'experiència als Graus d'Educació Infantil i d'Educació Primària.

5. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Barrera, A. i Ginesta, A. (2009): "Apunts sobre la participació dels estudiants: la perspectiva dels implicats". *El Butlletí. Publicació bimensual d'AQU Catalunya*, 41.

Ferrer, M. (2005): "La participació estudiantil a les universitats de Catalunya. Les oportunitats i el context de participació". *Jornades sobre la participació estudiantil a les universitats*. Barcelona: Consell Interuniversitari de Catalunya.

Feu, J. i Martín, C. (2008): "La participació dels estudiants a la Universitat: una pura quimera?". *UNIVEST 08 Congreso Internacional: El estudiante, eje del cambio en la universidad*. Girona.

Gómez, M.; Escofet, A. M. i Freixa, M. (2012): "Participació, representació institucional i vida quotidiana a la universitat". *Llibre d'Actes del 7è Congrés Internacional de Docència Universitària i Innovació. La universitat: una institució de la societat*.

Izquierdo, M. (2005): "El marc de la participació: com es regula". *Jornades sobre la participació estudiantil a les universitats*. Barcelona: Consell Interuniversitari de Catalunya.

Martín, I. (2007): "La participación política de los estudiantes universitarios dentro y fuera de la universidad". *Panorama Social*, 6, pàgs. 119-132.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

Michavila, F. i Parejo, J. L. (2008): “Políticas de participación estudiantil en el Proceso de Bolonia”. *Revista de Educación*, núm. extraordinario, pàgs. 85-118.

Ministerio de Educación (2010): Real Decreto 1791/2010, de 30 de diciembre, por el que se aprueba el Estatuto del Estudiante Universitario.

Pérez, D. (2005): “Formes de participació: quins canals?”. *Jornades sobre la participació estudiantil a les universitats*. Barcelona: Consell Interuniversitari de Catalunya.

Rovira, M. (2005): “Balanz de la participació estudiantil a les universitats”. *Jornades sobre la participació estudiantil a les universitats*. Barcelona: Consell Interuniversitari de Catalunya.

Soler, P. (2009): *La participació dels estudiants en la universitat. Anàlisi de la situació a la Universitat de Girona*. Girona: Institut de Recerca Educativa, Universitat de Girona.

Trilla, Jaume i Novella, Anna (2001): “Educación y participación social de la infancia. *Revista Iberoamericana de Educación*, núm. 26, pàgs. 137-164.

Trilla, Jaume et. al. (2010): “La participación de los estudiantes en el gobierno y la vida universitaria”. *XXIX Seminario Interuniversitario de Teoría de la Educación: Formación y participación de los estudiantes en la universidad*. Madrid: Universidad Complutense de Madrid.

Universitat de Barcelona (2011): *Reglament de la Facultat de Pedagogia*.

Universitat de Barcelona (2010): *Proposta d'organització de la figura del delegat/da de grup classe dels diversos ensenyaments de la Facultat de Pedagogia*.